

POZİTİF YAŞAM DERNEĞİ

ANKARA DESTEK MERKEZİ

HAK İHLALLERİ RAPORU - 4

Hazırlayan

Av. Şeyma Nur Topalođlu

Hukuki Danışman

Pozitif Yaşam Derneği Ankara Destek Merkezi

ANKARA 2020

Bu belge, Federal Alman Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın (BMZ) ve Avrupa Birliđi Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi (ECHO) ortak finansmanı ile yürütölen "Toplum Merkezleri ve Yerel İnisiyatifler Projesi (CLIP)" kapsamında hazırlanmıştır. İeriği, Avrupa Birliđi'nin maddi desteği ile yürütölen insani yardım faaliyetlerini kapsamaktadır ve görevlendiren kurumların görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	2
Özet.....	3
Abstract.....	5
Yöntem.....	5
Hukuki Danışmanlık Verilen Vakalar.....	5
Sonuç ve Değerlendirme.....	10

KISALTMALAR

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)

HIV+: Human Immunodeficiency Virus Positive (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü Pozitif)

ILO: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

IOM: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

MEDULA: Medikal Ulak Sistemi

MD.: Madde

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

TCK: Türk Ceza Kanunu

UNAIDS: Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı)

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

A. Özet

Pozitif Yaşam Derneği Ankara Destek Merkezi, HIV ile Yaşayan Kişilere Yönelik Destek Mekanizmalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında HIV ile yaşayan kişilere verdiğimiz hukuki desteğin yanı sıra danışmanlık verdiğimiz konuların tümünü raporlarımız ile yansıtmaktayız. Danışan gizliliği açısından vakalar ile ilgili kişisel bilgileri yansıtmamak da, 2020 Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında Türkiye'nin başkentinde HIV ile yaşayan kişilerin geniş bir yelpazesi bulunan konularda hak ihlaline maruz kaldığını gözler önüne sermenin farkındalık ve dolaylı olarak ihlallerin engellenmesi konusunda büyük önem arz ettiği kanısındayız. Pozitif Yaşam Derneği Ankara Destek Merkezi'nin HIV ile Yaşayan Kişilere Yönelik Destek Mekanizmalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında yayımladığımız dördüncü ve son raporda da yapabildiğimiz kadar çok ihlali görünür kılmayı amaçladık. Her raporda öne çıkan yaygın hak ihlalleri; sağlık hakkı, çalışma hakkı, kişisel verilerin korunması hakkı ve ilaca erişim hakkı olarak bu raporda da dikkat çeken bir tablo oluşturmuştur. HIV ile yaşayan kişilerin yaşadığı her hak ihlali aslında beraberinde ayrımcılık da getirmektedir. Ayrımcılık, HIV ile yaşayan kişilerin hakları ihlal edilirken bir yandan da onların sosyal hayatta yaşadığı problemleri kışkırtmakta ve bu kişilerin toplumdan uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Birçok alanda hakkı ihlal edilen HIV ile yaşayan kişiler bunun beraberinde psikosozyal problemler yaşamakla da karşı karşıya gelmektedir. Bu sebeple bir kere daha altını çizmek gerekir ki, HIV ile yaşayan kişilerin toplumda problem yaşamamaları için öncelikle hak ihlallerini belirlenmesi ve üzerinde çalışılıp çözüme kavuşturulması gerekir. Pozitif Yaşam Derneği olarak biz de hak ihlallerinin önlenmesine katkıda bulunmak amacı güttüğümüz için hak ihlalleri raporlarını özenle hazırlamaktayız.

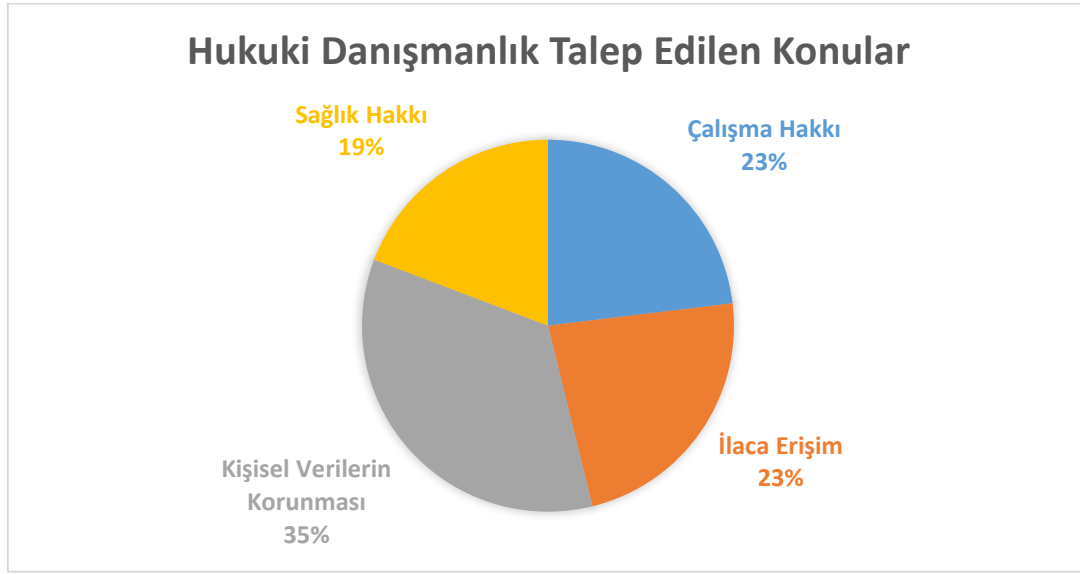
A. Abstract

Positive Living Association Ankara Support Center provides legal support to people living with HIV(PLHIV) as part of the Enhancing Support Mechanisms for People Living with HIV Project. The issues covered during the consultancies are reflected in our violation of rights report. PLA ensures confidentiality therefore the consultees' information is not shared. However, in order to raise awareness on these issues and prevent further violations rights, we believe that it is very important to reveal the wide-range violation of rights which PLHIV exposed to during July, August and September 2020 in Turkey's capital. The fourth and the final report, prepared in the scope of Enhancing Support Mechanisms for People Living with HIV Project, aims to uncover as many of the violations PLHIV faces. This report also draws attention to right to health, right to work, right to protection of personal data and right to access medication as common issues seen similar to the previous reports. Each and every violation of right brings discrimination, which increases the problems PLHIV experience in social life and causes isolation. Discrimination and isolation can lead to serious psychosocial problems. Thus, it should be highlighted once again that in order to eliminate the problems PLHIV faces in the society, these violations of rights must be identified, addressed and resolved. As PLA, we carefully prepare these reports to contribute to preventing of violation of rights.

B. Yöntem

Bu raporda kullanılan vaka bilgileri Pozitif Yaşam Derneği Ankara Destek Merkezi'ne başvuran danışanlara verilen danışmanlıklar sürecinde tespit edilmiştir. Aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek olan hak ihlalleri telefon ile ve yüz yüze yapılan görüşmeler sırasında tespit edilmiştir. Danışanlarımızın gizliliğini korumak amacıyla danışanlarımız hakkında hiçbir kişisel bilgiye raporda yer verilmemiştir. Vakalar 2020 yılı Temmuz, Ağustos ve Eylül ayını kapsamaktadır.

C. Hukuki Danışmanlık Verilen Vakalar

Vaka 1: Aile hekimliğine işe başlangıçta ibraz edilecek sağlık raporunu almak için başvuran danışan, aile hekiminin HIV statüsüne raporda yer vermesinin hak ihlali olup olmadığı konusunda bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana işe girişte HIV testi yapılmasının zorunlu olmadığı, dilerse aile hekimini öncelikle Aile Hekiminden Sorumlu Hekim'e, Sağlık Bakanlığı'na, Tabip odasına şikayet edebileceği anlatılmıştır. Danışan başka bir aile hekiminden rapor alarak problemi çözmek istediğini, bir başvuruda bulunmak istemediğini beyan etmiştir.

Vaka 2: Salgın sebebiyle ülkesine gidiş geliş yapamayan danışan 3 aydır ilacını kullanamamaktadır. İlaça erişim ile ilgili bilgi talep etmiştir. Danışan ikamet izni ile Türkiye'de kalmaktadır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ikamet izni ile en az 1 yıl kalmış kalmış olan yabancı uyruklu kişilerin Genel Sağlık Sigortası başvurusu yapabileceği anlatıldı. Provizyon tarihinden evvel HIV tanısı almamış olan ve açıklanan şartları sağlayan kişilerin HIV tedavisinde kullanılan ilaçlarının sigorta kapsamında ödenmesi imkanı olduğu danışana anlatıldı. Danışan GSS başvurusu yapıp yapmamak konusunda kararsız olduğunu, daha sonra bilgi almak için arayacağını beyan etti.

Vaka 3: Bir kamu kurumunda avukat olarak çalışmak isteyen danışan HIV ile yaşıyor olmasının memuriyetine engel teşkil edip etmeyeceği konusunda bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Memuriyet için gerekli olan sağlık belgeleri 657 Sayılı Kanun ile belirlenmiştir. Kanun maddesi uyarınca kişilerden HIV testi istenmesi zorunlu tutulmamıştır. Aksi halde dahi 657 Sayılı Kanunda HIV ile yaşayan kişilerin memurluğu icra edemeyeceğine dair bir düzenleme mevcut değildir. İlgili bilgiler danışana anlatıldı.

Vaka 4: Danışan başka bir ilacı almak için gittiği eczanede, eczacı MEDULA sistemini kullanarak tüm ilaçlarını gözden geçirmiş ve HIV tedavi ilaçları kullandığını görüntülemiştir. Bir süre sonra danışanı telefon ile arayıp “HIV tedavisinde kullanılan ilaçlarınızın tarihi yaklaşıyor, isterseniz getirebiliriz.” şeklinde bir bildirim yapmıştır. Danışan eczacı ile HIV statüsünü paylaşmamış ve eczacının bunu araştırarak öğrenmesinden de rahatsızlık duyduğunu beyan etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana eczacının eyleminin TCK md. 134 ve devamı hükümlerinde belirtilen bir kişinin kişisel bilgilerini araştırarak öğrenmek suçuna işaret ettiği anlatılmıştır. Bununla ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı’na ve Eczacı Odasına şikayet dilekçe yazabileceği anlatıldı. Danışan olayı savcılığa taşımak istemediğini, ancak Eczacı Odasına başvuruda bulunmak istediğini beyan etmiştir. Eczacı Odasına durumu anlatan bir şikayet dilekçesi yazılmış, dilekçede etik ihlalleri ve meslek kuralı ihlallerine dikkat çekilmiştir. Dilekçe danışan ile paylaşılmış ve danışan tarafından Eczacı Odasına ibraz edilmiştir.

Vaka 5: Danışan MEDULA sistemini gizlemek istediğini belirtmiş, konu ile ilgili hukuki destek talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu’na ibraz etmesi gereken MEDULA gizlemek için dilekçe yazılmış ve danışan ile paylaşılmıştır.

Vaka 6: Danışan böbrek rahatsızlığı ile ilgili ameliyatı planlanırken doktoru ile HIV ile yaşadığı bilgisini paylaşmıştır. Bunun üzerine doktor ameliyatı yapamayacağını söylemiş ve planlanan ameliyatı iptal etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin hastayı reddetmesinin koşulları Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinde açıklanmıştır. Hekime şahsi ve mesleki konulara dayanarak hastayı reddetme hakkı tanınmıştır. Ancak hastanın HIV pozitif olması şahsi sebepler veya mesleki sebepler kapsamında değerlendirilemez. Çünkü enfeksiyon kontrol yöntemleri bakımından standart prosedürün uygulanması HIV pozitif bir hastanın ameliyatını gerçekleştirmek açısından yeterlidir. Kaldı ki, hekimler ve tüm sağlık personeli pencere dönemini göz önünde bulundurarak yani, hasta HIV pozitif olduğu halde testlerde pozitif sonuç alınmayan dönemin ameliyat dönemine denk gelmesi durumunda, hastanın gerek HIV gerek diğer viral enfeksiyonları barındırdığı ihtimaline göre hareket etmek zorundadır. Pencere döneminde hiçbir test pozitif sonuç vermez ancak kişide HIV vardır ve başkalarına HIV geçişi de olabilir. Bu sebeple test sonucundan bağımsız olarak tüm enfeksiyon kontrol yöntemleri sıkı sıkıya uygulanmalıdır. Dolayısı ile şahsi ve mesleki sebepler kapsamında hastanın HIV pozitif olması değerlendirilemeyeceği için anlatılan vakada hekimin görevi yapmama hareketiyle görevi ihmal suçunu işlediği söylenebilir. Danışana bu konu anlatıldı. Cumhuriyet Başsavcılığına ayrımcılık ve görevi ihmal suçları sebebiyle başvurması adına dilekçe yazıldı, Tabip Odası’na da şikayet dilekçesi yazıldı danışan ile paylaşıldı. Süreç derneğimiz tarafından takip edilmektedir.

Vaka 7: Danışanın geçici olarak yanında kaldığı kişi HIV tedavisinde kullandığı ilaçlarını ve bir miktar parasını çalmıştır. Danışan eşyalarını ve parasını çalan kişiye hemen çaldıklarını geri vermesini, aksi halde polise gideceğini söylemiştir. Eşyaları çalan kişi ise polise gitmesi durumunda HIV statüsünü ailesi ile paylaşacağını söylemiştir. Danışan konu ile ilgili hukuki destek talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana parasını ve eşyalarını çalan kişi hakkında suç duyusunda bulunabileceği anlatıldı. Danışan 18 yaşından büyük olduğu için emniyet veya adliye sürecinde ailesinin bu konu ile ilgili bilgilendirilmeyeceği anlatıldı. Ayrıca eşyaları çalan kişinin danışanı HIV statüsünü açıklamakla tehdit etmesinin de bir suç unsuru barındığı anlatıldı, danışan derneği aradığı sırada karakolun kapısında olduğu için içeri girip bu unsurları anlatarak şikayette bulunması tavsiye edildi.

Vaka 8: Askerlik muafiyet belgesinde HIV tanısının yer alıp almadığı konusunda bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana askerlik muafiyet belgesinde yalnızca kişinin askerliğe elverişli olmadığı bilgisinin yer aldığı, hangi sağlık sebebiyle elverişli olmadığı hakkında hiçbir bilgi yer almadığı anlatıldı. Dolayısı ile HIV statüsü ile ilgili bir bilginin askerlik muafiyet raporunda yazılı olmayacağı danışana açıklandı.

Vaka 9: E-devletten üniversiteye kaydını yaptıracak olan danışan, kayıt olacağı üniversite tarafından HIV statüsünün öğrenilmesi ihtimalinin olup olmadığı konusunda bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV statüsünün bir sağlık bilgisi, yani özel nitelikli bir kişisel veri olduğu anlatıldı. Bu bilgilerin kişinin rızası dışında verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesinin suç teşkil ettiği, devlet otoriteleri tarafından da böyle bir bilgi paylaşımı yapılamayacağı açıklandı.

Vaka 10: Yabancı uyruklu olan, Türkiye’de ikamet izni ile kalan danışan ilaca erişim ile ilgili bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: : Türkiye’de en az 1 yıl ikamet izni ile kalan yabancı uyruklu kişilerin Genel Sağlık Sigortası başvuru hakkı olduğu danışana anlatıldı. Aylık ödenen belli bir prim karşılığında HIV tedavisinde kullanılan ilaçlarının sigorta kapsamında ödenme imkanının olduğu açıklandı. Buna ek olarak sağlaması gereken şartlar bakımında GSS provizyon tarihinden evvel Türkiye’de HIV tanısı almamış olması şartının arandığı da danışana açıklandı. Ayrıca HIV tedavisinde kullanılan ilaçları eczanelerden ücreti karşılığı temin edebileceği bilgi verildi, ancak danışana doktor kontrolünde ilaç alma tavsiye edildi.

Vaka 11: Danışan MEDULA sistemini gizlemek için izlenmesi gereken yöntem hakkında bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: MEDULA sisteminin gizlenmesi Sosyal Güvenlik Kurumu’na yapılacak bir başvuru ile gerçekleşmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkını saklı tutacak şekilde hazırlanmış olan dilekçe danışan ile paylaşıldı, danışan tarafından SGK’ya ibraz edilmiştir.

Vaka 12: Danışan işyeri ile HIV statüsünü paylaşmak zorunda olup olmadığı konusunda bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamı ile İlgili Davranış Kuralları'nda uluslararası bağlayıcılığı olan şu açıklamayı yapmıştır: HIV testi, ilk işe alınmada ya da iş akdinin sürmesinde bir ön koşul olarak kullanılmamalıdır. Çalışanlar için işe başlanmasından önce ya düzenli aralıklarla yapılan rutin uygunluk testlerinde ise zorunlu HIV testine yer verilmemelidir. Bu ifadeden anlaşılacağı gibi işyerinin hiçbir HIV testi yapmaması ve çalışanın HIV statüsü hakkında bilgi almaması gerekir. Danışan bu konuda bilgilendirildi.

Vaka 13: Danışanın işyeri salgın sebebiyle kronik hastalığı olan kişilerin evden çalışma düzenine geçeceğini duyurmuştur. Ancak mevcut kronik hastalık ile ilgili sağlık raporu talep etmektedir. Danışan ise HIV statüsünü çalıştığı yer ile paylaşmak istememektedir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Mevcut iç hukuk düzenlemelerimizde COVID-19 salgını dönemiyle ilgili özel sektör çalışanlarının ücretli izne ayrılması gerektiği ile ilgili bir hususa değinilmemiştir. Kamu çalışanlarının idari izne ayrılabilmesi konusunda Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanmış olmasına rağmen özel sektör çalışanları ile nasıl bir yol izlenmesi konusunda açıklama yapılmamıştır. Bu sebeple sağlık raporu talep edilmesi doğrudan bir hak ihlaline işaret etmese de, danışan HIV statüsünü işyerine açıklamak istemediği için Enfeksiyon Hastalıkları hekiminden kronik enfeksiyon hastalığı olduğuna dair tanı yazmayan bir rapor alıp bunu işyeri ile paylaşmıştır.

Vaka 14: Doğum esnasında HIV ile yaşadığını öğrenen danışan sağlık sigortası yaptırmak için nasıl bir yol izlemesi gerektiği ile ilgili bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana öncelikle Sosyal Yardımlaşma Vakfına başvurup gelir testi yaptırması gerektiği, gelir testi sonuçlarına göre kendisine Genel Sağlık Sigortası yapılacağı ve provizyon tarihinden itibaren HIV tedavisinde kullanılan ilaçları sigorta kapsamında ücretsiz olarak alabileceği anlatıldı.

Vaka 15: Yabancı uyruklu olan, Türkiye'de ikamet izni ile kalan ilaca erişim ile ilgili bilgi aldı.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de en az 1 yıl ikamet izni ile kalmış olan kişilerin Genel Sağlık Sigortası'na başvuru yapmak hakkı olduğu danışana anlatıldı. Provizyon tarihinden önce Türkiye'de HIV tanısı almamış olması durumunda HIV tedavisinde kullanılan ilaçların, belirlenen aylık primleri ödediği müddetçe sigorta kapsamında karşılanacağı açıklandı.

Vaka 16: Memuriyete başlamak için HIV testinin zorunlu olup olmadığı konusunda danışmanlık talep etti.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana 657 Sayılı Kanun gereği memuriyete başlangıçta HIV testine yer verilmemesi gerektiği anlatıldı.

Vaka 17: Danışan MEDULA sistemini gizlemek istediğini ancak sağlık hizmetlerini almakta problem yaşayacağı konusunda endişelendiğini, konu ile ilgili bilgi almak istediğini beyan etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana MEDULA sistemindeki bilgilerinin gizli olmasının sağlık hizmetlerinden ve ilaç alma hakkından yararlanamayacağı anlamına gelmediği anlatıldı. Bu hakları gizli kalmak kaydıyla MEDULA sistemini gizlemek için SGK'ya ibraz edilmek üzere dilekçe hazırlanıp danışan ile paylaşıldı.

Vaka 18: Evlilik öncesi HIV testi yaptırmanın zorunlu olduğu duyumunu alan danışan, konu ile ilgili bilgi talep etti.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana evlilik öncesi yapılması zorunlu olan testlerin kanun ile belirlenebileceği, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu başta olmak üzere hiçbir mevzuatta evlilik öncesi HIV testinin zorunlu olduğuna veya HIV statüsünün evliliğe engel teşkil edeceği yönünde bir düzenleme olmadığı anlatıldı.

Vaka 19: Danışan ameliyat olmadan önce doktoru ile HIV ile yaşadığı bilgisini paylaşmış, doktoru ise ameliyatını iptal edip hiçbir yönlendirme yapmamıştır. Danışan ilgili hekimden şikayetçi olmak istediğini beyan etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin hastayı reddetmesinin koşulları Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinde açıklanmıştır. Hekime şahsi ve mesleki konulara dayanarak hastayı reddetme hakkı tanınmıştır. Ancak hastanın HIV pozitif olması şahsi sebepler veya mesleki sebepler kapsamında değerlendirilemez. Çünkü enfeksiyon kontrol yöntemleri bakımından standart prosedürün uygulanması HIV pozitif bir hastanın ameliyatını gerçekleştirmek açısından yeterlidir. Kaldı ki, hekimler ve tüm sağlık personeli pencere dönemini göz önünde bulundurarak yani, hasta HIV pozitif olduğu halde testlerde pozitif sonuç alınmayan dönemin ameliyat dönemine denk gelmesi durumunda, hastanın gerek HIV gerek diğer viral enfeksiyonları barındırdığı ihtimaline göre hareket etmek zorundadır. Pencere döneminde hiçbir test pozitif sonuç vermez ancak kişide HIV vardır ve başkalarına HIV geçişi de mümkündür. Bu sebeple test sonucundan bağımsız olarak tüm enfeksiyon kontrol yöntemleri sıkı sıkıya uygulanmalıdır. Dolayısı ile şahsi ve mesleki sebepler kapsamında hastanın HIV pozitif olması değerlendirilemeyeceği için anlatılan vakada hekimin görevi yapmama hareketiyle görevi ihmal suçunu işlediği söylenebilir. Danışana bu konu anlatıldı. Cumhuriyet Başsavcılığına ayrımcılık ve görevi ihmal suçları sebebiyle başvurusu adına dilekçe yazıldı, Tabip Odası'na da şikayet dilekçesi yazıldı danışan ile paylaşıldı. Hastanenin Hasta Hakları Birimine de şikayet dilekçesi yazıldı. Süreç derneğimiz tarafından takip edilmektedir.

Vaka 20: Yabancı uyruklu olan, ikamet izni ile Türkiye'de oturan danışan sağlık sigortası yaptırmak istediğini belirtmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de en az 1 yıl ikamet izni ile kalmış kişilerin SGK'ya başvuru yaparak Genel Sağlık Sigortası yapabileceği danışana anlatılmıştır. Ek olarak GSS provizyon tarihinden evvel Türkiye'de HIV tanısı almamış olması gerektiği şartını sağlaması gerektiği de ayrıca belirtildi. Danışan SGK'ya başvuru yaparak GSS sürecini başlatmıştır.

Vaka 21: Azerbaycan vatandaşı olan, Türkiye'de vatandaşlık başvurusunda bulunduğu esnada tanı almış olan danışan ilaca erişim ile ilgili bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Yabancıların Türkiye'de HIV tedavisinde kullanılan ilaçlarının karşılanmasının koşulunun sağlık sigortasının provizyon tarihinden önce Türkiye'de tanı almamış olması gerekliliği olduğu danışana anlatıldı. İlaçlarını doktor kontrolünde olmak kaydıyla eczanelerden ücreti mukabilinde temin edebileceği bilgisi verildi.

Vaka 22: Ameliyatı, doktoru tarafından HIV pozitif olması sebebiyle iptal edilmiş olan danışan haklarını öğrenmek için başvuruda bulunmuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin hastayı reddetmesinin koşulları Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinde açıklanmıştır. Hekime şahsi ve mesleki konulara dayanarak hastayı reddetme hakkı tanınmıştır. Ancak hastanın HIV pozitif olması şahsi sebepler veya mesleki sebepler kapsamında değerlendirilemez. Çünkü enfeksiyon kontrol yöntemleri bakımından standart prosedürün uygulanması HIV pozitif bir hastanın ameliyatını gerçekleştirmek açısından yeterlidir. Kaldı ki, hekimler ve tüm sağlık personeli pencere dönemini göz önünde bulundurarak yani, hasta HIV pozitif olduğu halde testlerde pozitif sonuç alınmayan dönemin ameliyat dönemine denk gelmesi durumunda, hastanın gerek HIV gerek diğer viral enfeksiyonları barındırdığı ihtimaline göre hareket etmek zorundadır. Pencere döneminde hiçbir test pozitif sonuç vermez ancak kişide HIV vardır ve başkalarına HIV geçişi de mümkündür. Bu sebeple test sonucundan bağımsız olarak tüm enfeksiyon kontrol yöntemleri sıkı sıkıya uygulanmalıdır. Dolayısı ile şahsi ve mesleki sebepler kapsamında hastanın HIV pozitif olması değerlendirilemeyeceği için anlatılan vakada hekimin görevi yapmama hareketiyle görevi ihmal suçunu işlediği söylenebilir. Danışana bu konuda Cumhuriyet Başsavcılığına, Tabip Odasına, Hasta Hakları Birimine ve Sağlık Bakanlığına şikayette bulunabileceği anlatıldı. Danışan bir başvuruda bulunmak istemediğini beyan etti.

Vaka 23: Danışan işe giriş sürecinde HIV testi istenmesi ile ilgili bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: İşe giriş sürecinde HIV testi istenmesi, ülkemizde birkaç istisna dışında hak ihlali doğurur. ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamı ile İlgili Davranış Kuralları isimli yayımında, çalışanlardan hiçbir koşulda HIV testi talep edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. İç hukuk mevzuatında da iş için başvuran kişilerden HIV testi istenmesinin zorunlu olduğuna dair bir düzenleme mevcut değildir. UNAIDS ve Dünya Sağlık Örgütü de her daim HIV testinin gönüllülük esasına dayanması gerektiğini belirtir. İşe girişte istenen HIV testi kişilerin iradesi dışında test olmasına sebebiyet vereceği için UNAIDS ve Dünya Sağlık Örgütü önerisi ile ters düşmektedir. Konu ile ilgili açıklamalar danışana aktarıldı.

Vaka 24: Askerlik muafiyet belgesinde HIV tanısının yer alacağı duyumuna ulaşan danışan doğru bilgi almak için derneğimize ulaşmıştır.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana askerlik muafiyet belgesinde yalnızca kişinin askerliğe elverişli olmadığı bilgisinin yer aldığı, hangi sağlık sebebiyle elverişli olmadığı hakkında hiçbir bilgi yer almadığı anlatıldı. Dolayısı ile HIV statüsü ile ilgili bir bilginin askerlik muafiyet raporunda yazılı olmayacağı danışana açıklandı.

Vaka 24: Bel fitiği ameliyatına girecek olan danışan doktorun ameliyatı ret gibi bir hakkı olup olmadığı konusunda bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin hastayı reddetmesinin koşulları Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinde açıklanmıştır. Hekime şahsi ve mesleki konulara dayanarak hastayı reddetme hakkı tanınmıştır. Ancak hastanın HIV pozitif olması şahsi sebepler veya mesleki sebepler kapsamında değerlendirilemez. Çünkü enfeksiyon kontrol yöntemleri bakımından standart prosedürün uygulanması HIV pozitif bir hastanın ameliyatını gerçekleştirmek açısından yeterlidir. Bu durum danışana anlatılarak hekimin ameliyatı yapmak istememesinin durumunda hak ihlaline uğradığı anlamına geleceği, gerek iç hukukumuzdan Hasta Hakları Yönetmeliği, Türk Ceza Kanunu ve sair mevzuata dayanarak ilgili şikayetleri yapabileceği danışana anlatılmıştır.

D. Sonuç ve Değerlendirme

2020 Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında HIV ile yaşayan kişilerin problemleri arasında en belirgin olandan bahsetmek gerekirse, kişisel verilen korunması hakkı gündeme gelmektedir. Kişisel verilen korunması hakkı hem Anayasa hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hem de henüz genç bir kanun olan Kişisel Verilen Korunması Hakkındaki Kanun ile korunmaktadır. Raporumuzda kişisel verilerin ihlalinin genelde çalışma hakkı ihlali ile beraber meydana geldiğini görüyoruz. Örneğin bir işverenin herhangi bir sebep ile çalışanından HIV statüsünü beyan etmesini veya test sonucunu ibraz etmesini istemesi, kişisel verilerin ihlaline işaret eder. İşverenin yalnızca testi talep etmesi veya bir şekilde çalışandan HIV statüsünü beyan etmesini istemesi henüz bu aşamada bir çalışma hakkı ihlali doğurmaz ancak, ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) HIV/AIDS ve Çalışma Hayatı ile İlgili Davranış Kuralları isimli mevzuatında işverenlerin HIV ile ilgili kişisel bilgi talep etmesinin ayrımcılığa sebep olabileceğini belirtmiştir. Tam da bu sebeple işverenlerin hiçbir durumda çalışanlardan HIV durumu ile ilgili bilgi talep etmemesi gerektiğini, işe girişte ve yapılan rutin muayenelerde HIV testine yer verilmemesi gerektiğini izah etmiştir.¹Uygulanacak bir mevzuat ya da bakılacak bir kaynak her zaman var, ancak HIV ile ilgili kalıplaşmış toplum algısı insanları bu konuda daha fazla bilgi edinmemeye ikna etmiş bulunmaktadır. Bizim bu raporu yazarken edindiğimiz amaç da hak ihlallerinin çok sık olduğu ve herkesin HIV ile ilgili doğru edinmesinin zorunluluk olduğunu göstermektedir. HIV ile ilgili doğru bilgi ne yazık ki sağlık çalışanları, özellikle hekimler bakımından da eksikliğini hissettirmektedir. Her hak ihlali raporumuzda rastlanabilecek sağlık hakkı ihlallerinin temel sebebi ne yazık ki sağlık çalışanlarının da toplumda oturmuş olan yanlış HIV algısına sahip olmasıdır. En sık problemi ameliyat öncesi süreçte hekim ile HIV statüsünü konuştuktan sonra yaşayan danışanların ekseriyetle ameliyatları “risk” gerekçesi ile iptal edilmektedir. Hak ihlali olması bir yana, HIV ile yaşayan kişiler sağlık hizmetinden mahrum kalarak toplumda bir kalemde daha dezavantajlı konuma gelmektedirler. Bu problemlerin çoğunun çözümü HIV konusunda doğru bilgiye erişimdir. Bir diğer yöntem ise hak ihlallerin raporlamak, hak ihlaline uğrayan kişiye destek olmak ve bu kişinin hak arama yolunda yalnız olmadığını hissetmesini sağlamaktır. Bugüne kadar Pozitif Yaşam Derneği olarak sayısız HIV Farkındalık Eğitimleri düzenleyerek ve danışanlarımızı hak mücadelesinde yalnız bırakmayarak bu amaç uğrunda çalışmalarımızı sürdürdük ve sürdürmeye devam edeceğiz.

¹ ILO HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili Davranış Kuralları md.8.1